

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN
KVALITETS- OCH EKONOMIAVDELNINGEN
INSPEKTIONS- OCH ANALYSENHETEN

SID 1 (20)
2010-01-08

HANS DAHLIN
INGA-LILL HJERPE LINDGREN

508 33 655
508 33 005

Rapport

från inspektion av

Gubbängens förskolor

19/9 – 6/10 2009

Förskolorna

Gläntan, Ramvägen 19
Lövlunda, Getfotsvägen 54
Solrosen, Diskusvägen 26
Ängen, Gubbängsvägen 107

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE – gäller alla skolformer.....	3
OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN	4
Utveckling sedan den senaste inspektionen.....	4
Styrning, ledning och kvalitetsarbete	4
Kunskaper, utveckling och lärande.....	4
Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar.....	4
Samverkan med hemmet och skolverksamheter.....	4
BESKRIVNING AV FÖRSKOLEENHETEN.....	5
<i>Barn och personal</i>	6
SAMMANSTÄLLNING AV ENHETENS STYRKOR, SVAGHETER OCH BRISTER SAMT INSPEKTÖRERNAS FÖRSLAG PÅ UTVECKLINGSOMRÅDEN	7
Styrkor	7
Svagheter	7
Områden att utveckla.....	8
Brister som enheten måste åtgärda utifrån gällande lagstiftning	9
RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE.....	10
Styrning, ledning och kvalitetsarbete	10
<i>Ledning och organisation</i>	10
<i>Mål samt styrdokument</i>	11
<i>Systematiskt kvalitetsarbete</i>	12
Kunskaper, utveckling och lärande.....	12
<i>Förskolans arbetssätt</i>	13
<i>Barn i behov av särskilt stöd</i>	16
Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar.....	16
<i>Plan mot diskriminering och kränkande handlingar</i>	17
Samverkan med hemmet och skolverksamheter.....	18
<i>Samverkan med skolverksamheter</i>	19
TILL SIST	20

UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE – gäller alla skolformer

Inspektions- och analysenheten utvärderar den pedagogiska verksamheten och främjar barns, ungdomars och vuxnas lärande genom att

- granska måluppfyllelsen utifrån nationella och kommunala¹ styrdokument
- kontrollera efterlevnaden av nationella och kommunala riktlinjer
- granska hur förskolan/skolan utvärderar sin egen verksamhet
- ge rekommendationer om vad som bör förändras och utvecklas

Vi genomför vårt uppdrag genom att

- läsa material som förskolan/skolan ställer till förfogande och även material från andra källor (ex. från Skolverket)
- intervjua elever/barn, personal och skolläda. Vid granskning av förskolors verksamhet intervjuas föräldrar i stället för barn.
- observera verksamheten

Inspektionen följs upp på olika sätt beroende på skolform.

I första hand granskar vi måluppfyllelsen, det vill säga att vi bildar oss en så helhetsbild som möjligt av hur målen i styrdokumentet tolkas och förverkligas på förskolan/skolan. Vi gör detta utifrån en prioritering av mål från läroplaner och andra nationella styrdokument. Dessutom bedömer vi hur riktlinjerna i dessa styrdokument följs, liksom mål och riktlinjer i Stockholms stads skolplan och förskoleplan.

Förutom detta granskar vi förskolans/skolans förmåga att själv utvärdera sin kvalitet för att förbättra verksamheten. I bedömningen av verksamhetens kvalitet utgår vi även från Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning. Hög kvalitet innebär enligt Skolverkets definition främst att verksamheten utmärks av att den väl:

- strävar mot och uppfyller nationella mål
- svarar mot nationella krav och riktlinjer
- uppfyller andra mål, krav och riktlinjer som är förenliga med de nationella (t.ex. skolplan, lokal arbetsplan och andra lokala planer)
- kännetecknas av en strävan till förnyelse och ständiga förbättringar utifrån de förutsättningar man har.²

¹ Vid inspektion av fristående skolor utgår inspektionen endast från nationella styrdokument.

² Från Skolverkets verktyg "BRUK – för kvalitetsarbete i förskola och skola", s 8.

OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN

Stadens utbildningsinspektion granskar verksamheterna ur ett helhetsperspektiv. Inspektionen fokuseras särskilt på nedanstående områden, men inspektörerna kan även kommentera andra områden om det finns starka skäl till det.

Utveckling sedan den senaste inspektionen

Detta område finns endast med när en förskola har inspekterats tidigare.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Detta område granskas utifrån läroplanen (Lpfö 98) och Skolverkets allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan, förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet och Skolverkets allmänna råd och kommentarer för kvalitetsredovisning, men även utifrån Stockholms stads kvalitetsstrategi (ILS) samt förskoleplanen för Stockholms stad.

Kunskaper, utveckling och lärande

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i läroplanen (Lpfö 98) och Stockholms stads förskoleplan.

Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar

Detta område granskas utifrån skollagen och diskrimineringslagen (2008:571) samt Skolverkets allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja lika-behandling, men även i hög grad utifrån läroplanens (Lpfö 98) värdegrund och dess avsnitt Normer och värden.

Samverkan med hemmet och skolverksamheter

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i läroplanen (Lpfö 98) och Stockholms stads förskoleplan.

BESKRIVNING AV FÖRSKOLEENHETEN

Gubbängens förskolor är en kommunal enhet med fyra förskolor med sammanlagt 19 avdelningar inom Farsta stadsdelsförvaltning. Enhetens ledning och administratör har sina arbetsplatser i Mossens gård i Tallkrogen. I enheten ingår förskolorna;

- Gläntan, Ramvägen 19, 4 avdelningar
- Lövlunda, Getfotsvägen 54, 5 avdelningar
- Solrosen, Diskusvägen 26, 5 avdelningar
- Ängen, Gubbängsvägen 107, 5 avdelningar

Tidigare ingick förskolorna i skolans organisation men sedan hösten 2007 är det en egen enhet, något som fortsatte efter stadsdelens omorganisation 2008. De äldre förskolorna Lövlunda, Solrosen och Ängen, är byggda i början på 1980-talet och har samtliga kompletterats med en eller flera avdelningar i paviljong. Förskolan Gläntan, som helt består av paviljonger, startade sin verksamhet i januari 2007.

Samtliga förskolor har lokaler i friliggande hus som är byggda för förskoleverksamhet och egna gårdar med en variation av färdiga lekmiljöer och natur. Det finns parker och grönområden i närheten av alla förskolor.

Barn och personal

I tabellen nedan redovisas antalet barn i grupperna samt antalet anställda på förskolan beräknat i årsarbetare. Resursstödet inberäknas inte i det totala antalet årsarbetare.

Gubbängens förskolor	Avdelningstyp	Barn/avd	Antal heltidsanställda förskollärare eller motsvarande*	Antal heltidsanställda barnskötare eller personal med annan utbildning	Summa personal	Snitt barn per personal	Andel förskollärare
Gläntan							
avd Grodan	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
avd Humlan	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
Avd Snigeln	4-5 år	18	2	1	3	6,00	67%
avd Haren	4-5 år	18	2	1	3	6,00	67%
stöd	4-5 år				0,75		
s:a barn/avd.pers		64	8	4	12	5,33	67%
Lövlunda							
avd Rönnen	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
avd Eken	1-3 år	14	1	2	3	4,67	33%
avd Linden	1-3 år	14	1	2	3	4,67	33%
avd Aspen	4-5 år	18	1	2	3	6,00	33%
avd Lönnen	4-5 år	18	2	1	3	6,00	67%
stöd Aspen	4-5 år				1,25		
s:a barn/avd.pers		78	7	8	15	5,20	47%
Solrosen							
avd Fjärilen	1-3 år	14	0,8	2,2	3	4,67	27%
avd Nyckelpigan	1-3 år	14	1,75	1,25	3	4,67	58%
avd Nallen	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
avd Tallen	4-5 år	18	1,87	1,13	3	6,00	62%
avd Björken	4-5 år	18	1,87	1,13	3	6,00	62%
0	1-3 o 4-5 år				1,75		
s:a barn/avd.pers		78	8,29	6,71	12	6,50	69%
Ängen							
avd Ekorren	1-3 år	14	2	1	3	4,67	67%
avd Rödklövern	1-3 år	14	1	2	3	4,67	33%
avd Gulsippan	4-5 år	18	2	1	3	6,00	67%
avd Blåsippan	4-5 år	18	1	2	3	6,00	33%
avd Vitsippan	4-5 år	18	1,75	1,25	3	6,00	58%
stöd					0		
s:a barn/avd.pers		82	7,75	7,25	15	5,47	52%
Totalt		302	31,04	25,96	54	5,6	57%

* med motsvarande menas fritidspedagog eller lärare med examen från en statlig lärarutbildning mot de yngre åldrarna

- Andel förskollärare: 57 % (Stadens genomsnitt är 44%)
- Barn/ personal: 5,6

SAMMANSTÄLLNING AV ENHETENS STYRKOR, SVAGHETER OCH BRISTER SAMT INSPEKTÖRERNAS FÖRSLAG PÅ UTVECKLINGSOMRÅDEN

Vårt uppdrag som inspektörer är att granska och utvärdera enhetens resultat. Med resultat menar vi enhetens förmåga att uppnå och sträva mot de nationella och kommunala målen samt efterleva de riktlinjer och krav som finns i styrdokumentet. Våra bedömningar presenteras utförligare under rubriken RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE.

Styrkor

Vår inspektion har visat att enheten har ett antal styrkor, bland annat dessa:

- Enheten har många former för diskussion, reflektion och erfarenhetsutbyte samt en kompetensutveckling som väl svarar mot enhetens behov.
- Förskolornas tydliga och tillgängliga pedagogiska miljöer tillsammans med personalens medvetna arbetssätt ger barnen goda möjligheter att arbeta med olika uttrycksformer.
- Förskolorna arbetar medvetet med barns språkutveckling och matematiska tänkande.
- Enheten har tydliga och väl kända rutiner för hur verksamheten ska möta enskilda barns olika behov och ge extra stöd där det behövs.
- Enheten har en formulerad och väl förankrad värdegrund som omsätts i praktiken.
- Enheten har tydliga och väl fungerande rutiner för barnens övergång till områdets kommunala skolors verksamheter och föräldrarna är delaktiga i överlämningsamtalet.

Svagheter

Vår inspektion har visat att det finns vissa områden som enheten delvis brister i, bland annat följande:

- Enheten saknar i dagsläget ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete.
- Enheten saknar i dagsläget strategier för det interkulturella uppdraget och för arbetet med barns flerspråkighet.

Områden att utveckla

Vi bedömer att följande utvecklingsområden, som kan utgå från såväl svagheter som styrkor, men även från sådant som vare sig är att betrakta som styrkor eller svagheter, bör prioriteras:

- *Pedagogisk grundsyn*

Enheten bör utifrån läroplanen fördjupa sina diskussioner kring kunskap och lärande samt gemensamt formulera detta. Utifrån dessa ställningstaganden bör verksamhetens organisation och innehåll vidareutvecklas.
- *Systematiskt kvalitetsarbete*

Enheten bör se över sina dokument så att mål på olika nivåer kopplas samman till en helhet. Målen behöver formuleras så att de blir uppföljningsbara och bör kompletteras med kriterier. Den pedagogiska dokumentationen behöver utvecklas så att den kan bli ett underlag för utvärdering och både barnens och föräldrarnas synpunkter bör användas på ett mer systematiskt sätt. Personalens arbete med målformulering, uppföljning och utvärdering behöver stödjas ytterligare.
- *Pedagogisk dokumentation*

Den dokumentation som i dagsläget till vissa delar synliggör verksamheten bör vidareutvecklas i enlighet med enhetens intentioner så att den kan bli ett verktyg i arbetet med barnen och för arbetet med planering och utvärdering. Detta kan ge underlag även för att vidareutveckla barns inflytande.
- *Samverkan med hemmet*

Enheten bör ytterligare kommunicera sina mål och sin verksamhet för att öka föräldrarnas insyn och delaktighet. Den pågående revideringen av underlagen för utvecklingssamtalen bör fokusera på vilket sätt förskolan har bidragit till barnets trivsel, utveckling och lärande, detta för att bättre motsvara läroplanens intentioner.
- *Interkulturellt uppdrag och flerspråkighet*

Enheten bör ta fram tydligare strategier för det interkulturella uppdraget och arbetet med barns flerspråkiga utveckling.
- *Genusarbete*

Enheten bör förtydliga sina strategier för arbetet med att motverka traditionella könsrollsmönster.

Brister som enheten måste åtgärda utifrån gällande lagstiftning

- *Plan mot diskriminering och kränkande handlingar*

När en ny plan mot diskriminering och kränkande handlingar upprättas ska det framgå av planen när och hur föräldrarna görs delaktiga för att uppfylla intentionerna i diskrimineringslagen och skollagens kapitel 14a. Uppföljning och utvärdering av planen ska redovisas i kvalitetsredovisningen.

RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Vår samlade bedömning är att enheten i dagsläget saknar ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete. Målstyrningen försvagas främst av att mål och dokument på olika nivåer inte kopplas samman och utvärderingen försvåras av samma skäl. Enheten har tagit fram underlag för formulerande av arbetsplaner och för utvärdering men användandet av dessa verktyg behöver tydligare stödjas av ledningen. Däremot finns fungerande mötesformer som ger goda förutsättningar för personalens delaktighet i enhetens verksamhetsutveckling men även här kan stödet från ledningen utvecklas och prioriteringar göras. Kompetensutvecklingen motsvarar dock enhetens behov.

Ledning och organisation

Enhetens ledning består av förskolechefen, som har det övergripande ansvaret och en biträdande förskolechef. Den biträdande chefen har ett uttalat pedagogiskt uppdrag. Cheferna har inga bestämda dagar då de besöker verksamheterna utan deltar på möten och kommer till förskolorna vid behov. Det finns även en administratör som förutom ekonomihantering har en viktig samordnade funktion i enheten. Varje förskola har en hussamordnare som förutom att se till att information når fram mellan personal och ledning även har ett ansvar för att den dagliga verksamheten fungerar med bland annat schema och övertid. Hussamordnaren har sju timmar i veckan avsatt för detta uppdrag. Förskollärarna har ett uttalat pedagogiskt ansvar för sin avdelning och fyra timmar i veckan avsatt för detta, en större del används gemensamt och en mindre enskilt.

De formella besluten i enheten fattas i *samverkansgruppen* där ledning och fackliga företrädare deltar. Enheten har därutöver en *utvecklingsgrupp* där ledningen och två medarbetare från varje förskola ingår. Utvecklingsgruppens uppdrag är att diskutera och förbereda pedagogiska utvecklingsfrågor. De *nätverksgrupper* som träffas varje tisdag eftermiddag fungerar som arbetsgrupper i pedagogiska frågor i enheten. Här ingår en medarbetare från varje avdelning tillsammans med den biträdande förskolechefen och ambitionen är att nätverken ska utvecklas till att även bli möten för reflektion, diskussion och erfarenhetsutbyte. Enheten genomför två *planeringsdagar* per termin för all personal.

Förskolorna har *arbetsplatsträff* en gång i månaden och då är ledningen alltid med. Dessa möten följs oftast av *avdelningsmöten* för varje avdelning där ledningen är med vid behov. På förskolorna träffas förskollärarna till *reflektionsmöten* en timme per vecka på dagtid. För att involvera all personal i pedagogiska diskussioner finns så kallade ”*mix-grupper*” där samtliga i personalen deltar, vilket innebär var tredje vecka för varje person.

Vår bedömning är att ledningen byggt upp en organisation som skapar goda möjligheter för delaktighet och verksamhetsutveckling. Enheten har även goda lokalförutsättningar för möten och fortbildning i sin lokal på Mossens gård. Vår bedömning är dock att ledningen behöver vara mer närvarande och stödja de olika processer som pågår. Ledningen beskrev också i vår intervju ambitioner om att

utöka ledningsorganisationen med en pedagogiskt utvecklingsansvarig för att kunna åstadkomma detta. Till dess att detta förverkligats anser vi att innehåll och prioriteringar för olika mötesformer kan behöva ses över.

Vi bedömer vidare att personalen har goda förutsättningar för planering och reflektion. Även barngruppsstorlek, förskollärartäthet och personaltäthet samt lokaler och utemiljö ger goda förutsättningar för att genomföra uppdraget. Däremot har personalomsättningen i vissa fall försvårat kontinuiteten och många arbetslag är nya. Detta kan kräva extra stöd från ledningen och bör tas med som en faktor i den framtida planeringen.

Mål samt styrdokument

Inför inspektionen har vi tagit del av enhetens verksamhetsplan för 2009 och kvalitetsredovisning för 2007/2008 samt avdelningarnas arbetsplaner för 2008/2009.

Enhetens verksamhetsplan bygger till stora delar på nämndens mål som är många och till viss del formulerade på enhetsnivå. Detta tillsammans med att enheten inte brutit ner nämndmålen eller formulerat egna mål gör att enhetens verksamhet inte blir synlig i verksamhetsplanen. De mål som finns är inte formulerade på ett sätt som går att utvärdera och det saknas kriterier för måluppfyllelse. Inte heller framgår det hur förra årets kvalitetsredovisning och utvecklingsområden bidragit till planens utformning. De personalrepresentanter vi intervjuade kände inte att de varit delaktiga i planens framtagande, något som ledningen vill utveckla inför 2010 och vilket även vi förordar. Enhetens deltagande i Utbildningsförvaltningens projekt "Utbildning i lokalt kvalitetsarbete" kommer enligt vår bedömning att underlätta arbetet på det här området.

Varje förskola tar fram en arbetsplan utifrån en mall i enheten som väl överensstämmer med läroplanens områden. Här uttrycks målområden och arbetssätt men inte på ett uppföljningsbart sätt och de beskrevs av personalen i våra intervjuer mer som övergripande ställningstaganden som förblir intakta än en årligen förnyad plan. Däremot formulerar varje avdelning en egen arbetsplan som innehåller beskrivningar av arbetssätt både kring rutinsituationer och läroplansområden. Avdelningens arbetsplan är ett levande dokument i avdelningarnas planering men innehåller dock mer av arbetssätt kring rutiner och aktiviteter än uppföljningsbara mål och saknar kopplingar till enhetens verksamhetsplan.

Vår bedömning är att enheten behöver utveckla sina mål i verksamhetsplanen samt ta fram kriterier för hur dessa ska uppfyllas. De övergripande ställningstagandena kring läroplanens områden som varje förskola formulerat har tidigare bidragit till givande diskussioner men kan nu med fördel samlas till ett enhetsövergripande dokument. Utifrån dessa bör sedan avdelningarnas uppdrag bli att formulera sina arbetsplaner och mål som konkretiseringar av verksamhetsplan och enhetens ställningstaganden. Detta anser vi skulle stärka målstyrningen.

Enhetens kvalitetsredovisning bygger till stora delar på avdelningarnas utvärderingar av sina arbetsplaner. Eftersom dessa inte överensstämmer med verksamhetsplanen är det vår bedömning att kvalitetsredovisningen i allt för hög grad är beroende av ledningens förmåga att sammanställa diskussioner och olika muntliga

sammanställningar. Det finns vissa analyser och bedömningar av resultat i kvalitetsredovisningen men det saknas en utvärdering av planen mot diskriminering och kränkande handlingar, något som krävs i förordningen för kvalitetsredovisning. Vi instämmer dock i de utvecklingsområden som enheten identifierat. En utveckling av den pedagogiska dokumentationen och kvalitetsarbetet tillsammans med personalen bedömer vi kommer att ge bättre verktyg och underlag för verksamhetsutveckling.

Systematiskt kvalitetsarbete

Enheten har en plan för hur arbetet med planering och uppföljning ska fungera under året. Avdelningarna följer upp sina aktiviteter på avdelningsmöten och utvärderar senare på en planeringsdag i juni. Det finns även olika gemensamma underlag i enheten som fungerar som verktyg för avdelningarnas utvärdering.

Vår bedömning är att ledningen tydligare behöver stödja avdelningarnas uppföljnings- och utvärderingsarbete för att de framtagna mallarna ska göra större nytta. Som redovisas under avsnittet *Kunskaper, utveckling och lärande* ser vi en risk att upplägget av verksamheten under läsåret fördröjer starten av vissa aktiviteter och verksamhet.

I uppföljning och utvärdering tas både föräldrars och barns synpunkter tillvara i vardagen men inte på ett systematiskt sätt som blir synligt i kvalitetsredovisningen. Detta beskrivs ytterligare under avsnitten *Barns inflytande* och *Samverkan med hemmet*. Barnen intervjuas som femåringar och föräldrarna har fyllt i en enkät som är gemensam för stadsdelen. Inget av detta finns dock omnämnt i kvalitetsredovisningen. Den dokumentation som finns på förskolorna idag utgör heller inte underlag för utvärdering.

Vi bedömer att enheten ger goda förutsättningar för personalens kompetensutveckling. Det finns kopplingar till enhetens behov som personalen känner sig delaktiga i även om det inte blir synligt i de övergripande dokumenten. Stadsdelen erbjuder fortbildning som enheten utnyttjar, bland annat kring barns språkutveckling, och enheten deltar regelbundet i Stockholms universitets Sommarsymposier. Personalrepresentanterna beskrev även möjligheter till individuell fortbildning. Dessutom ger enhetens egna grupper och sammanhang för diskussion, reflektion och erfarenhetsutbyte goda möjligheter för skapande av en lärande organisation. Detta kan dock enligt vår bedömning få större genomslag genom ett tydligare stöd från ledningen. Den stora satsningen på pedagogisk dokumentation anser vi väl motsvarar enhetens utvecklingsbehov på flera olika områden, det är dock viktigt att den följs upp genom stöd till personalen i vardagen för att bli det verktyg som eftersträvas.

Kunskaper, utveckling och lärande

Vår samlade bedömning är att förskolorna till stora delar uppfyller läroplanens uppdrag på det här området genom en fungerande grundverksamhet och goda pedagogiska miljöer. Detta ger goda förutsättningar för ett fördjupat arbete med barnen där de kan utmanas i sitt lärande och där kunskapsområdena kan vävas sam-

man i för barnen meningsfulla sammanhang. För att åstadkomma detta bör enheten dock ytterligare diskutera sin syn på kunskap och lärande samt hur den ska omsättas i verksamheten. Här kan pedagogisk dokumentation bli ett verktyg. Enheten arbetar medvetet med språkutveckling, matematik och natur men behöver utveckla arbetet med det interkulturella uppdraget, flerspråkighet och genus.

Förskolans arbetssätt

Gubbängens förskolor har vad man kallar ”grundverksamheten” som sin gemensamma utgångspunkt. Grundverksamheten består av förskolans umgänge, förskolans rutiner samt förskolans lek och lärandemiljö. Grundverksamheten beskrivs utgå från läroplanens mål och riktlinjer. Höstterminen inleds med starkt fokus på denna grundverksamhet, där syftet är att alla barn ska bli trygga samt introduceras i förskolans miljö och material. Personalen observerar under den här perioden barnens lekar och intressen som underlag för utvecklingssamtal och kommande projektarbeten. Det finns dock en otydlighet i beskrivningarna av hur arbetet organiseras och genomförs. Vi bedömer att detta sätt att lägga upp arbetet ger en god grund för det fortsatta arbetet men riskerar att i onödan fördröja starten av andra aktiviteter som exempelvis teman och projekt. En tydligare koppling till läroplanens uppdrag att stimulera och utmana barnets utveckling och lärande behöver göras även under introduktionstiden. Vi bedömer vidare att verksamheten i sin helhet skulle gagnas av en tydligare beskrivning av den pedagogiska organisationen och av arbetslagens arbetssätt. Detta behöver också tydligare kommuniceras till föräldrarna.

Barnen deltar dagligen i samling och regelbundet i olika grupper med dans, utevistelse samt skapande verksamhet. Personalen framhöll i våra intervjuer vikten av att ge förutsättningar för barnens fria val och lek. De påpekade att lärande sker genom leken och att social förmåga övas i samspel, med stöd av närvarande vuxna.

Samtliga arbetslag beskriver att man i varierande grad dokumenterar verksamheten med fotografier, bilder och anslutande kortare eller längre texter. Vid våra verksamhetsbesök kunde vi se några exempel på att barnens alster från dagliga aktiviteter fanns utställda men på olika sätt och i olika omfattning. Barnen har egna pärmar som används i varierande utsträckning i verksamheten. Vår bedömning är dock att dokumentationen i dagsläget endast i begränsad omfattning synliggör verksamheten och det enskilda barnets utveckling.

I intervjuerna framgick att dokumentationen hittills endast undantagsvis används i ett pedagogiskt syfte, det vill säga den utgör i regel inte underlag vid planering, för reflektion över arbetssätt eller när teman, projekt eller verksamhetsår utvärderas. För att utveckla dokumentationen till ett tydligare arbetsredskap kommer Gubbängens förskolor, som tidigare beskrivits, att satsa på kompetensutveckling i pedagogisk dokumentation under 2009. Vår bedömning är att detta när det kompletteras med stöd från ledningen ger goda förutsättningar för en positiv och nödvändig utveckling av den pedagogiska dokumentationen.

Personalen beskrev en ambition att arbeta i teman och projekt utifrån barnens intressen, något som vi dock såg få exempel på under inspektionen. Vi anser att barnen bör få ytterligare möjligheter att fördjupa sitt arbete i meningsfulla sammanhang där läroplanens områden vävs samman till en helhet.

Rum för möten och lärande

Personalen beskrev i våra intervjuer att en väl genomtänkt utformning av den pedagogiska miljön är en viktig förutsättning för barns lek samt lärande och utveckling. Vi kunde vid våra besök se att personalen allmänt skapat tydliga och inbjudande miljöer för olika åldrar. Materialet fanns lättillgängligt och överskådligt placerat i stationer för olika typer av lek, skapande verksamhet samt visst utforskande och experimenterande. Bland annat har de flesta avdelningar tillgång till ljusbord. De goda inomhusmiljöerna och personalens medvetenhet kring vikten av en väl organiserad pedagogisk miljö ser vi som en styrka för enheten.

Tillgången på material är övervägande god, men behöver kompletteras på några avdelningar. Barnen uppmuntras till att ta ansvar för både material och miljöer. Personalen beskrev hur miljöer och material förändras och anpassas utifrån barnens olika behov och önskemål när lekar och material kräver detta. Vi anser att de pedagogiska miljöerna inomhus på förskolorna uppfyller läroplanens intentioner att vara öppna, innehållsrika och inbjudande. Tre avdelningar i enheten saknade dock vid tidpunkten för inspektionen tillräckligt med inventarier och material. Ledning och personal beskrev hur utrustning och material höll på att kompletteras, vilket vi förutsätter sker.

Utevistelse ges stort utrymme i verksamheten med lek på gårdar och besök i de närbelägna skogsområdena. Förskolornas gårdar har en variation av färdiga lek-miljöer och natur, men kan göras mer utmanande genom att kompletteras med en större variation av material.

Kultur, kreativitet och skapande

Farsta stadsdelsförvaltning har upprättat en kulturplan som omfattar alla barn i stadsdelens kommunala förskolor. I planen uttrycks vikten av att barnen ges möjlighet till kulturupplevelser både genom eget skapande och externa teater-, musik- och dansupplevelser. En till två personer på varje förskola har utbildats till "rim- och ramspiloter" i stadsdelens regi för att ytterligare stimulera till varierade uttrycksformer. Personal från Gubbängens förskolor har deltagit i dessa utbildningar och arbetar nu på olika sätt med dans samt rim och ramsor på förskolorna.

Den pedagogiska miljön ger, som beskrivs ovan, goda förutsättningar för skapande i olika former. Personalrepresentanterna beskrev hur man uppmuntrar till kommunikation och möten via dans, sång, musik samt färg, form och konstruktion. Vi kunde dock vid våra besök inte se att detta i en stor utsträckning bidragit till att utveckla ett tema- och projektinriktat arbetssätt enligt läroplanens intentioner. Personalen uttryckte under våra besök och intervjuer förhoppningar om att den utbildning i pedagogisk dokumentation som just påbörjats ska ge förutsättningar och inspiration till att utveckla ett mer temainriktat arbetssätt. Ett sådant arbetssätt skulle också enligt vår bedömning bättre stämma överens med vad som

beskrivs i avdelningarnas arbetsplaner. Vi bedömer vidare att en utveckling till ett mer utforskande och tematiskt arbetssätt skulle gynna barns utveckling och lärande, något en utvecklad pedagogisk dokumentation kan bidra till.

Språkutveckling

Enhetens förskolor har ett genomtänkt och medvetet sätt att arbeta med barns språkutveckling, vilket vi bedömer som en styrka. Dock bör man diskutera och dokumentera strategier och arbetssätt för arbetet med modersmålsstöd och flerspråkighet.

Personalen har deltagit i en kurs om barns språkutveckling som genomförts av en i stadsdelen anställd språkpedagog. Utbildningen har lett till ett för enheten tydligt och gemensamt förhållningssätt avseende barns språkutveckling. I våra intervjuer betonade personalen att arbetet med språkutveckling ständigt pågår. Personalen lägger stor vikt vid att vara språkliga förebilder genom att exempelvis benämna saker och företeelser, uppmuntra samtal och berättande samt lyssna på barnens frågor och själva ställa öppna frågor. Rim och ramsor, sång och högläsning finns med i den dagliga verksamheten. Biblioteksbesök är prioriterade inom enheten och ofta lånar barnen böcker som de sedan presenterar för sina kamrater i en samling. Vid våra besök på förskolorna kunde vi se flera goda exempel på hur man erbjuder material som stimulerar till språkutveckling genom skrivhörnor med tillgång till bokstäver i olika material, egenhändigt producerade böcker och god tillgång på litteratur.

Flerspråkiga barn

När det gäller flerspråkiga barn och förskolans interkulturella uppdrag beskrev inte personalen någon uttalad strategi för hur det omsätts i praktiken. Detta med hänvisning till att få kulturer är representerade och att få barn är flerspråkiga. Vissa exempel angavs dock som att räkna på olika språk och att prata om olikheter ur ett vidare perspektiv. Några arbetslag intervjuar föräldrarna vid inskolningen om barnets förväntade och/eller önskade språkutveckling. Man uppmanar också föräldrar med annat modersmål än svenska att konsekvent tala sitt modersmål med barnen. Vi gör, liksom personal och ledning, bedömningen att enheten bör utarbeta en strategi och arbetssätt för arbetet med modersmålsstöd och flerspråkighet samt för det interkulturella uppdraget.

Matematik, natur

Vid våra besök såg vi väl utrustade hörnor för matematik samt bygg- och konstruktionslek. Barnen har ofta goda möjligheter att själva utforska, mäta, klassificera och sortera. Personalen beskrev också hur man inbegriper matematiska begrepp i vardagssituationer som exempelvis ett par skor, antal barn runt bordet, konkreta almanackor, gör stolpdiagram av antal barn i samlingen och så vidare. Detta är en styrka för enheten. För utforskande av natur och teknik är materialet dock i allmänhet mer begränsat. Flera avdelningar arbetar regelbundet med verksamhet ute i skog och mark. Exempelvis följer man årstidsväxlingar, plockar bär och mäter avstånd med hjälp av stenar och pinnar. På förskolan Ängen som är

miljöcertifierad med "Grön flagg" såg vi exempel på hur barnen ges möjlighet att utveckla förståelse för naturens kretslopp.

Barn i behov av särskilt stöd

Vi bedömer att Gubbängens förskolor har en tydlig och väl känd arbetsgång för arbetet med barn i behov av särskilt stöd vilket är en styrka för enheten.

Personalens mål är att alla barn ska kunna delta i all verksamhet. När arbetslaget ser att verksamheten har svårt att möta barnets behov görs observationer och diskussioner startas i arbetslaget. Arbetslaget kontaktar föräldrarna och en handlingsplan kan upprättas. Enhetschefen ansöker vid behov tillsammans med personalen och föräldrarna om extra resurser hos resurssamordnaren.

Enhetens förskolor har tillgång till rådgivning och handledning av stadsdelens stödenhet som består av resurssamordnare, specialpedagog och förskolepsykolog. Förskolepsykologen kontaktas först för konsultation. Både ledning och personal är nöjda med den handledning och det stöd man får från stödenheten.

Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar

Sammantaget bedömer vi att Gubbängens förskolor till stor del omsätter läroplanens mål och intentioner avseende normer och värden i den dagliga verksamheten. Personalen har tillsammans med ledningen utarbetat en värdegrund som finns formulerad i enhetens plan mot diskriminering och kränkande handlingar samt hur den ska omsättas, detta ser vi som en styrka. Enheten bör dock ytterligare diskutera strategier och arbetssätt för arbetet med genus- och jämställdhetsfrågor samt barns inflytande.

Vår bedömning är att den formulerade värdegrunden och de arbetssätt som ledningen och personalen på de olika förskolorna inom enheten beskriver, väl överensstämmer med varandra, vilket är en styrka för enheten.

I enhetens likabehandlingsplan har ledning och personal gemensamt formulerat en värdegrund som beskriver hur enhetens arbetssätt och arbetsformer ska leda till "goda demokratiska relationer och miljöer". Det sker genom att uppmuntra barnen att lyssna på varandra, att hjälpa barnen att vänta på sin tur i leken och att ge alla barn möjlighet att komma till tals i olika situationer. Vid inspektionen kunde vi se flera exempel som tyder på att det råder ett gott och respektfullt förhållningssätt mellan barn och vuxna. Flera förskolor beskrev att de arbetar med ett "kompisprojekt" som löper över lång tid, ibland flera terminer. Barnen diskuterar och identifierar vad begrepp som exempelvis "snäll" konkret innebär för dem själva och för kamraterna. Att "sola" och "isa" är barnens egna uttryck för att berömma och kritisera varandra. Barn och personal diskuterar fram ordningsregler på avdelningen och påminner varandra när reglerna bryts eller berömmar varandra när reglerna följs. På småbarnsavdelningarna beskrev personalen att man arbetade aktivt med att lära barnen säga "stopp" när de inte vill delta i det som just händer och att "göra förlåt" när man gjort någon illa.

De pedagogiska miljöerna erbjuder i de flesta fall goda möjligheter att stödja barnen i deras sociala och empatiska utveckling. Genom att avdelningarna är indelade i stationer finns många platser för möten och samspel t ex i hemvrår, vid målarstafflin och i bygghörnor. Personalen gav många exempel på situationer och tillfällen där barn hjälpt varandra och personalen tydligt sett att deras arbetssätt och genomtänkta metoder lett till att barnen utvecklas socialt och att den empatiska förmågan övas.

Enheten har dock inga gemensamt framtagna strategier för arbetet med att motverka traditionella könsrollsmönster. Vid våra intervjuer med föräldrarepresentanter efterlystes ett mer aktivt arbete med genusfrågor. Personalen beskrev att genusarbetet inte är prioriterat, dock strävar man efter att behandla flickor och pojkar lika i det dagliga arbetet. Vid samtal med personalen framkom att genusarbetet inte är prioriterat för närvarande. Några arbetslag har kompletterat bygg- och konstruktionsmaterialet med dekorationsmaterial för att locka flickorna dit. Vi anser att övervikten av färdiga leksaker inom enheten skulle behöva kompletteras med mer könsneutralt skapande material för att ge barnen ökade möjligheter att bryta traditionella könsroller. Alla arbetslag beskriver genusarbetet som ett utvecklingsområde, vilket vi instämmer i. Vi bedömer att detta skulle gagnas av att integreras i den gemensamma värdegrundsdiskussionen.

Vad gäller barns inflytande och ansvar bör enheten, enligt vår bedömning, ytterligare diskutera vad det innebär i praktiken. Personalens beskrivningar handlar mest om att barnen har inflytande genom den pedagogiska miljön där man kan välja utifrån stationer eller att personalens observationer leder till att barnen är med och påverkar inköp av material. Alla arbetslag beskrev även olika former av ”barnets val” – en aktivitet som äger rum regelbundet men olika ofta på alla avdelningar. På förskolan Ängen såg vi dock ett gott exempel på att barnen kan göra egna val av aktiviteter under hela dagen och under hela veckan. Arbetslagen beskrev allmänt att de eftersträvar ett förhållningssätt där rutinsituationer som måltider samt på- och avklädning i hallen kan ge barnen möjlighet att utöva inflytande. Barnen får dock sällan återkoppling så att de blir medvetna om att de haft inflytande över något i den dagliga verksamheten, vilket flera arbetslag uttryckte ambitioner om att vidareutveckla.

Farsta stadsdelsförvaltning skickar en enkät till de barn som går sin sista termin i förskolan där stadsdelen ställer frågor om hur förskoletiden varit. Personal och ledning i Gubbängens förskolor beskrev att många barn besvarade frågor om inflytande utifrån sina relationer med kamrater och inte utifrån inflytande över verksamheten i förskolan. Både ledning och personal tolkade detta som att arbetssätten kring barns inflytande över verksamheten måste bli tydligare. Vi instämmer i detta och bedömer att verksamheten skulle gagnas av en fördjupad diskussion dels om vad barns inflytande och ansvar faktiskt innebär och dels om hur barnen kan göras delaktiga på ett mer genuint sätt i både planering, dokumentation och utvärdering.

Plan mot diskriminering och kränkande handlingar

Gubbängens förskolor har en likabehandlingsplan som är reviderad inom enheten i september 2009. Planen innehåller en kartläggning som är anpassad till behoven i

Gubbängens förskolor. Den är framtagen av chefer och personal i mindre arbetsgrupper och är väl känd och förankrad inom hela enheten, något vi ser som en styrka. Av föräldrantervjuerna framgick att föräldrarna kände till planen och även var den fanns att läsa. Dock har föräldrarna inte varit delaktiga i arbetet med planen och kände heller inte till hur de ska använda den, vilket lagstiftningen förutsätter.

Inför det fortsatta arbetet med planen mot diskriminering och kränkande behandling bedömer vi att förskolan behöver göra föräldrarna delaktiga. Planen ska även redovisas i enhetens kvalitetsredovisning.

Vi vill göra förskolan uppmärksam på att det rättsliga skyddet för barn och elever vid kränkningar, trakasserier och diskriminering sedan den första januari 2009 regleras i två lagar: diskrimineringslagen (2008:567) och skollagens nyttillkomna kapitel 14 a. Bestämmelser har i viss mån skärpts. Bland annat ska en ny plan årligen upprättas. Det räcker således inte längre med att årligen se över och revidera en befintlig plan.

Samverkan med hemmet och skolverksamheter

Vår bedömning är att det finns former för information och samverkan med hemmet men att kommunikationen kan förbättras, särskilt kring övergripande frågor. Detsamma gäller samverkan med skolan där rutinerna kring övergången för barnen fungerar väl med den mest närliggande skolan men att även här kan samverkan kring innehållsfrågor vidareutvecklas.

Förskolorna använder sig av den så kallade föräldraaktiva inskolningen som de anser bidragit till att föräldrarna fått en ökad insyn i verksamheten och ett ökat intresse för barnens vardag och delaktighet kring den. Den var även uppskattad av de föräldrar vi mötte under inspektionen. Det finns en ambition från ledningen att samla nya föräldrar till ett informationsmöte inför förskolestarten i augusti, något som dock inte skett i år. Övergripande information ges på föräldramöte som hålls i början på höstterminen. Därutöver framhåller både personal och föräldrar som vi mötte vikten av den dagliga informationen. Vi anser att den kan utvecklas men såg goda exempel på skriftlig daglig information på bland annat Nallen och Tallen på förskolan Solrosen. Flera avdelningar skriver även en rapport till föräldrarna med olika intervall.

Vår bedömning är dock att övergripande mål liksom verksamhetens uppdrag och innehåll behöver kommuniceras tydligare och att ledningen behöver stödja personalen i detta. Även på det här området kan den pedagogiska dokumentationen bli ett verktyg. Detta både för att möta föräldrars önskemål om insyn och delaktighet, som uttrycktes i våra intervjuer, och ge föräldrar förutsättningar att bidra till utvärdering av verksamheten. Det är även viktigt att föräldrar får information kring strategier och planer vid större förändringar i verksamheten eller i personalgruppen.

Förutom föräldramöte i början på varje hösttermin erbjuder förskolorna föräldrarna möjligheter till inflytande genom förskoleråd. Dessa har enligt samstämmiga uppgifter till oss inte varit så välbesökta och ledningen försöker hitta nya former för att nå en större föräldragrupp. Det finns även samkväm som fika och fester samt firande av traditioner där föräldrar och personal träffas. Exempelvis kommer försök med familjefrukost att genomföras. Vår bedömning är att enheten har former för samverkan men att innehåll och syfte kan behöva förtydligas.

Enhetsen erbjuder utvecklingssamtal en gång per läsår med föräldrar och ytterligare samtal förekommer vid behov eller när föräldrar önskar detta. Samtalen hålls av förskollärare efter förberedelser i arbetslaget. Inför samtalet får föräldrarna ett underlag för att förbereda sig, gärna tillsammans med barnet, och personalen har underlag både för egna förberedelser och inför genomförandet av samtalet. Ledningen beskrev en ambition om att revidera dessa underlag, något vi anser önskvärt. De underlag som används idag riskerar att leda till bedömningar av barnen på ett sätt som inte stämmer överens med läroplanens intentioner att samtalet ska fokusera på vilket sätt *förskolan* har bidragit till barnets trivsel, utveckling och lärande. De föräldrarepresentanter vi mötte var nöjda med samtalen men hade erfarenheter av att det var sårbart vid personalomsättning.

Föräldrars synpunkter tas tillvara i vardagen, på möten och i samtal. Däremot sammanställs inte föräldrars synpunkter på ett systematiskt sätt så att de kan utgöra underlag för utvärdering.

Samverkan med skolverksamheter

Vi bedömer att förskolorna har en väl fungerande rutin för barnens övergång till näraliggande kommunala skolor. Det finns en lång tradition bakom samarbetet med Gubbängsskolan som ligger i området, men även visst samarbete med Tallkrogens skola och Skönstaholmsskolan. Samverkan kring innehållet i verksamheten utifrån läroplanen är dock begränsad och om föräldrarna väljer andra skolor för sina barn finns inga tydliga strategier. Ingen dokumentation följer i dagsläget med barnen vid övergången.

Personal från förskolan träffar personal från Gubbängsskolan för att planera barnens övergång mellan verksamheterna. Personal från skolan besöker barnen på förskolorna och överlämningsamtal sker i vilka föräldrarna oftast deltar. Detta anser vi är positivt eftersom det överbrygger verksamheternas olika sekretess. Därefter besöker personal och barn skolan vid flera tillfällen. För barn med behov av särskilt stöd finns en särskild rutin som innebär möten i tidigare skede och vid behov med fler parter inblandade. Ingen dokumentation lämnas i dagsläget över till skolans verksamheter.

TILL SIST

Vi har mött ledning och personal som på ett öppet och väl förberett sätt visat upp och berättat om sin verksamhet. I enheten finns mycket som är välordnat och väl-fungerande, bland annat en omfattande organisation för möten, diskussion och reflektion. Vi har sett en formulerad värdegrund som på flera sätt är omsatt i verksamheten och i förhållningssättet. Det syns tydligt att man arbetat medvetet med den pedagogiska miljön vilket bland annat ger barnen goda möjligheter till skapande verksamhet och inflytande över sin vardag. Språk och matematik arbetas det medvetet med och samverkan med skolan fungerar bra.

Däremot är enhetens dokument och kvalitetsarbete inte det stöd för verksamhetsutvecklingen det skulle kunna vara och den pedagogiska grundsynen behöver förtydligas och ytterligare omsättas. Att enheten håller på att utveckla den pedagogiska dokumentationen bedömer vi att man kommer att ha nytta av på flera områden. Det finns även behov av att tydligare kommunicera verksamhetens mål och innehåll till föräldrarna. För att åstadkomma allt detta har vi bland annat föreslagit att ledningen bör hitta former för att ytterligare stödja verksamhetsutvecklingen.

Den medvetenhet som finns kring de utvecklingsområden vi föreslår och det pågående utvecklingsarbetet ger enligt vår bedömning goda förutsättningar för det fortsatta arbetet.

Hans Dahlin

Inga-Lill Hjerpe Lindgren

Förskoleinspektörer